

Tres moments gloriosos

1 L'arrencada de l'edició industrial a l'últim terç del segle XIX. Sorgeixen tres grans cases editorials que duren molts anys i, en català, hi ha una represa, encara que sigui tímida.

2 De l'any 10 fins al 26 hi ha una formidable expansió de la indústria editorial que va relacionada amb una alfabetització molt forta. Conviuen 300 editorials de llibres de consum!

3 L'últim quart de segle, amb la concentració editorial, en consonància amb el que passa arreu, també ha passat en català, en què s'ha arribat al zenit en nombre de títols editats.

s'havia editat en català tant com avui i els llibres tenen una presència i un ganxo visual igual o millor que els homòlegs en castellà. Ara hi ha una maquinària que ho permet.

La indústria creix a Madrid...

Sí, hi ha una competència molt important, especialment en l'àmbit del llibre de text amb Santillana, que té molta presència a Amèrica. La primacia continua en mans de Barcelona, però Madrid ha crescut molt en 25 anys. Hi ha una disputa aferrissada en el mercat. De tota manera, Océano i Planeta són molt potents i l'aventura llatinoamericana no és d'avui, l'arrosseguem de fa més d'un segle. Per exemple, Maucchi, un italià que s'instal·la a Barcelona el 1892, el típic *self made man*, era analfabet i provenia d'un poble remot de la Toscana. Va muntar una editorial a Barcelona amb uns preus

molt baixos i edicions de qualitat ínfima, fins al punt que ja no se'n troben en les llibreries de vell. Quan Rubén Darío va visitar Barcelona per primera vegada tots pensaven que el primer que faria en desembarcar seria buscar un bar, però va demanar d'anar a Maucchi i davant l'edifici va exclamar: "Tot el que sóc ho dec a aquesta editorial. Si Nicaragua era menys que res, l'única editorial que es dignava a enviar-hi llibres era aquesta". Un altre exemple d'expansió és el de Salvat. Quan mor el fundador implica tots els fills però deixa l'hereu, que era arquitecte, com a gestor. Envia dos germans seus, Ferran i Santiago, a fer les amèriques els anys 1912 i 1913. Imagina't aquella època! Anaven en missió comercial. Havien d'estudiar els ports, els llibreters, la distribució... Aquest viatge va generar una correspondència que s'hauria d'editar, però una de les particularitats de l'edició a casa nostra és que les editorials no conserven els arxius. El primer que van fer els de Hachette en comprar Salvat va ser llençar els documents en un contenidor, però aquestes cartes es van salvar perquè estaven en mans dels familiars. S'ha de posar fre a aquesta devastació documental. Els editors no tenen espai i s'estan fent destrosses irreparables.*

Manuel Llanas considera que s'hauria de valorar més la documentació que han anat deixant les editorials com a empreses històriques cabdals per al país

Endreçar l'edició

■ Àngel Duarte

Amb una gran capacitat erudita i amb un remarcable grau d'amenitat, Manuel Llanas destil·la, en el volum del qual donem notícia, bona part de la sapiència que ha acumulat en el decurs d'una exhaustiva investigació sobre el món de l'edició a Catalunya. Encabir en dues-centes i poques pàgines la informació significativa d'una activitat, la del llibre imprès, que neix a finals del segle XV i arriba als nostres dies, no és pas feina fàcil. No ho és quan es tracta d'evocar els difícils inicis, el d'uns petits tallers mancats de capital propi i orientats al consum local; d'uns obradors en els quals predominava el producte final de tipus religiós, per bé que no hi mancava l'obra narrativa o teatral, mèdica o jurídica, musical o escolar. No ho és a l'hora d'explicar l'evidència d'una creixent castellanització, des del segle XVI, associada a la penetració en la resta dels mercats hispànics. I fer-ho tot tenint en compte les limitacions per al català que sobrevenen arran de la conjuntura posterior al 1714. Tampoc ho és, de planera, la tasca quan es volen fer saber les característiques d'un negoci divers, amb estructures empresarials complexes, obert als mercats internacionals i presidit per la multiplicitat de les iniciatives que hi encabeix a finals del segle XX: des de la producció universitària fins a la generalista, des de l'edició institucional fins a la més decididament literària. I Llanas ho fa. Fa tot això, i ho fa bé. El resultat és una mena de cànon de l'edició catalana al llarg del temps.

Notables són les pàgines dedicades al segle XIX, amb la verificació dels avenços tecnològics, de

les modificacions en el tramet legislatiu que ordena la feina de tots els sectors implicats –impresors, editors, llibreters...–, o de les transformacions que viu un mercat cultural que té per capital una Barcelona engrandida. L'editor se situa aleshores en el cor de la Catalunya burgesa i conquesta noves posicions amb estratègies innovadores –subscripcions, novel·les per entregues...–, mentre el llibre esdevé un dels terrenys de combat en la construcció dels plurals idearis en conflicte –el patrici i el pebleu, el laic i el clerical...–. Els primers anys del segle XX no faran altra cosa que confirmar aquestes dinàmiques.

Endreçar la història de l'edició al país és fer història de la cultura

Seria desitjable, perquè el llibre hi guanyaria encara més, que el cúmul d'informacions anés acompanyat d'una més explícita intenció interpretativa. Així mateix, encara que aquí el problema pot ser de perspectiva, que el segle XX fos objecte d'una síntesi tan ben estructurada com la dels segles precedents. I, finalment, que l'obra vingués acompanyada d'una nota final, un balanç que permetés al lector de capir el sentit últim d'una empresa de cultura d'aquesta magnitud. Perquè, fet i fet, els petits problemes que pugui presentar el llibre no ens fan oblidar, en cap moment de la lectura de *Sis segles d'edició a Catalunya*, que endreçar la història de l'edició al nostre país és contribuir a la història de la cultura.